

Vasko KOSTIĆ (Tivat)

Scientific Society for Health Culture of Crna Gora, Titograd

VILLAGE MIDWIVES AND PRIESTS' WIVES AS MIDWIVES
IN THE BAY OF KOTOR (BOKA KOTORSKA)

Key words: History of medicine; Village midwives; Priests' wives in the role of midwives; The Bay of Kotor (Boka Kotorska), Montenegro (Crna Gora)

For many centuries village midwives used to carry out of highly humane job of maintaining the human race. That was so before health facilities were established and educated midwives started to perform the job. Their role should not at all be underrated, not even in the history of medicine. That has, however, been the case in our villages where uneducated midwives have been classified as quacks.

In spite of that, in many villages of the Bay of Kotor, the memory of them has been kept warm and alive. While some very interesting things are still remembered, more sank into deep oblivion for ever.

Village midwives used to combine practical knowledge, national customs and witchcraft against spells and witehes. On the Luštica Peninsula there were at list ten rules for the latter which midwives obeyed. In those areas which were farther from towns and communications priests' wives used to do the job of midwives most frequently. As the priest was most respectable person in the village, his wife was also a person of high position and authority. In addition, priests' wives had to work on and maintain their personal and professional authority. That is why their general contribution to the welfare of mankind and to health education has be so valuable that we should sometimes remember them with respect.

(Rad je primljen u Uredništvu 8. XII 1989. god.)

Original scientific paper
UDC 931:61 / 616.31 / 497.1

Velimir VULIKIĆ (Domžale)

Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Slovenije, Ljubljana

OSNIVANJE I RAD SAVEZA STOMATOLOŠKIH DRUŠTAVA
JUGOSLAVIJE TE NJEGOVA SARADNJA
SA SVESLOVENSКИM SAVEZOM STOMATOLOŠKIH
DRUŠTAVA*

Ideja o osnivanju zajedničke organizacije jugoslovenskih zubnih lekara datira od 1926. god. kada su na svojim sastancima beogradski, zagrebački i ljubljanski zubni lekari počeli izražavati želju i potrebu za ujedinjenjem u zajedničku organizaciju, po uzoru svojih kolega lekara opšte prakse i tada još malobrojnih specijalista nekih grana medicine. Osnivanje organizacije su programirali u vremenu održavanja Kongresa jugoslovenskih lekara, septembra 1927. god. u Beogradu. U tu svrhu bio je izabran Organizacijski odbor u čijem sastavu su bili predstavnici tri tada postojeće organizacije iz Slovenije, Hrvatske i Srbije. Uprkos mnogim kasnije održanim pripremim sastancima, osnivanje organizacije se odužilo.¹

U zubnozdravstvenim društvima Slovenije i Hrvatske su se 1932. god. odlučili učinjati nešto više od samog dogovaranja. Njihovi predstavnici su se sastali i sastavili predlog Pravila budućeg Saveza stomatoloških društava Jugoslavije, te ga poslali novoustanovljenom Jugoslovenskom stomatološkom društvu u Beogradu na razmatranje i sa molbom da ga dostave Ministarstvu zdravlja na odobrenje.

Iste te 1932. god. bio je osnovan Savez stomatoloških društava Jugoslavije, koji se je konstituisao na svojem I kongresu 2. i 3. IX 1933. god. u Crikvenici u danima održavanja Kongresa jugoslovenskih lekara.

Na I kongresu je prisustvovalo 53 zubnih lekara: iz Srbije 22, iz Hrvatske 19, iz

*Saopšteno na Naučnom skupu "Značaj i uloga III sveslavenskog liječničkog kongresa održanog u Splitu 5-8.X 1930. godine" u Splitu 5.X 1990. godine.

Slovenije 8 i iz Dalmacije 4. Na kongresu, kojem je predsedavao predsednik Organizacijskog odbora dr Juraj Bocak (Zagreb) je u Savez primljeno, pored tri postojeća društva i novoosnovano Stomatološko društvo Dunavske banovine iz Novog Sada sa 25 članova i članovi nove Stomatološke sekcije Srpskog lekarskog društva iz Beograda.

Prvi Upravni odbor Saveza činili su: predsjednik dr Juraj Bocak (Zagreb), podpredsednici dr Mirko Pandaković (Zagreb), dr Milivoje Petrović (Beograd) i dr Anton Logar (Ljubljana), tajnici dr Oskar Štern i dr Milivoje Schwarz i blagajnik dr Leo Wilf (sva trojica iz Zagreba). Kongres je izabrao još nekoliko odbornika, zamenike odbornika i druge organe Saveza. Tada se raspravljalo o nedostacima "Zakona o zubnim lekarima i tehničarima" iz 1930. god. te o novelaciji toga zakona. U vezi sa tim su Ministarstvu zdravlja uputili rezoluciju kojom su tražili da se uvede red u kompetenciji obavljanja stručnog rada u zubnim ordinacijama. Na kongresu su osnovali i Ekonomski odbor Zadruga. Prihvaćena su i pravila Saveza.

U stručnom delu Kongresa održano je šest predavanja. Predavali su: prof. dr Szabo "Lečenje rane po ekstrakciji zuba", prof. dr Mamlok "O lečenju korena", dr Schnur "Konstrukcija parcijalne proteze iz metala" i "Gutaperha otisak za potrebe proteze", dr Kallay "Reinfekcija kod lečenja korena" i "Terapija simptoma kod nicanja mlečnih zuba".

Na kongresu je dr Milivoje Petrović predao svoj časopis "Glasnik zubno-lekarske struke u Jugoslaviji" Savezu. Časopis je pod novim imenom "Stomatološki glasnik" nastavio izlaženje u Ljubljani. Za urednika je izabran dr Juraj Kallay, za zamenike urednika dr Petrović i dr Spitzer.²

Zbog nedovoljnih finansijskih sredstava i lakše organizacije je i sledeća tri kongresa Savez organizovao u danima i mestima održavanja Kongresa jugoslovenskih lekara. Tako je od 7. do 10. IX 1934. god. na Bledu održan II kongres Saveza. Da bi omogućili što većem broju lekara prisutnost, Organizacijskom odboru je uspelo da od Ministarstva za saobraćaj a učesnici kongresa dobiju popust na ceni putovanje državnim prevoznim sredstvima.

U stručnom delu kongresa je održano 11 referata stručnjaka iz Mađarske, Austrije, Čehoslovačke i Jugoslavije.

U staleškom delu kongresa se raspravljalo o nekim organizacijskim pitanjima, kao što su: zapošljavanje manje kvalifikovanog osoblja, kompetencija za vršenje operativnih zahvata, označavanje zubnih ordinacija, sudovi u lekarskim komorama i izrada separatnog zakona za zubne lekare i za zubne tehničare. Osim toga, na kongresu je bilo govora o osnivanju dentalnih depoa, o osnivanju preduzeća za izradu i prodaju zubnozdravstvene kozmetike, o redovnom izlaženju časopisa i dr.

Savez je tada bio pretplaćen na osam inostranih časopisa (na češkom, poljskom, francuskom, engleskom, španskom, italijanskom i mađarskom jeziku). Neposredno pred sazivanjem kongresa došlo je do rasepa u Društvu jugoslovenskih stomatologa u Beogradu. Oni koji su napustili ovu organizaciju su osnovali Društvo stomatologa u Beogradu. Tako su u glavnom gradu države izvesno vreme egzistirala dva društva.³

III kongres Saveza je održan od 28. IX do 2. X 1935. god. u Beogradu.

U stručnom delu kongresa je održano 21 predavanje, od kojih su 13 podneli inostrani učesnici.⁴ Mogao se je steći dojam da je radni kao i staleški deo kongresa bio

posvećen jugoslovensko-čehoslovačko-bugařskoj manifestaciji izražavanja bratstva i jedinstva u struci i među narodima.

U Zagrebu je 25. X 1936. god. održana Skupština Saveza. Na dnevnom redu su bila pitanja: pravna zaštita profilaktičkih sredstava u vezi ekonomskog poslovanja i izdavanje časopisa. Dogovoreno je bilo da sa sledećom godinom "Stomatološki glasnik" počne izlaziti tromesečno (do tada je izlazio mesečno) pod novim imenom "Folia stomatologica", a za novog urednika je izabran dr Ivo Čupar (Zagreb).⁵

IV kongres Saveza je održan 10. X 1937. god. u Novom Sadu. Na njemu je održano samo jedno predavanje. Predavao je puk. dr Vaclav Jelinek iz Beograda "O stomatitisima i gingivitisima". Prikazao je i film firme Bayer "O kirurgiji čeljusti".

U staleškom delu Kongresa je, kao i na svim dotadašnji sastancima, posvećeno najviše vremena pitanjima zakonite regulative davanja koncesija zubnim tehničarima i propagandi za učlanjivanje što većeg broja zubnih lekara u Savez. Tada je u Savezu bilo Društvo Dravske banovine sa 60 članova, Društvo Savske banovine sa 72 člana, Društvo iz Beograda sa 32 člana, Stomatološka sekcija SLD sa 20 članova, Društvo Dunavske banovine sa 21 članom, Društvo primorske i Zetske banovine sa 7 članova i Stomatološki klub iz Sarajeva sa 10 članova. Savez je tada brojao 222 člana.

Iz oskudnih podataka saznajemo da je naredna Skupština Saveza održana 16. X 1938. god. u Zagrebu. Na njoj je osnovana Propagandna sekcija, sa zadatkom da popularizira i upozna stanovništvo sa stvarnim zadacima zubnozdravstvene struke i njezinim nastojanjima na poboljšanju stanju zuba u ljudi svih starosti.⁶

Zbog nedostatka zubnih lekara, pogotovu na selu, Savezu je uspelo, u dogovoru sa Stomatološkim odeljenjem Opšte državne bolnice u Beogradu i Ministarstvom zdravlja, da budu organizovani kratki kursevi na kojima bi se sreski lekari osposobili u pružanju prve pomoći kod zubobolje i čeljusnih povreda. Praktikanti su pored vežbi slušali i predavanja iz anestezije, vađenja zuba, o pulpitisima, periodontitisima i o povredama čeljusti. Za pohađanje Dvodnevnih kurseva im je Ministarstvo odobrilo petnaestdnevni dopust.⁷

Sedište časopisa jugoslovenskih zubnih lekara "Folia stomatologica" je početkom 1939. god. ponovo prešlo u Ljubljanu, koga je opet, do kraja njegovog izlaženja oktobra 1940. god., uređivao dr Juraj Kallay (Zagreb).⁸

Poslednja Skupština Saveza održana je i Ljubljani 8. X 1939. god. Dnevni red skupštine nimalo nije obećavao optimističko raspoloženje okupljenih zubnih lekara. U zemlji je bio na pomolu novi Zakon, koji je obećavao zubnim tehničarima brže napredovabje u zubne therapeute, a na političkoj pozornici Evrope su se pripremali ratni sukobi, što je pretilo uništenju mnogih dostignuća i na polju zubnozdravstvene organizacije. Odlučili su se da organima Saveza produže mandat do sledeće godine, kada će biti sazvana Vanredna skupština na kojoj bi, u smislu najavljenе reorganizacije državne uprave, bio reorganizovan i Savez i bila prihvaćena nova pravila. Koliko nam je poznato, do svega toga nije ni došlo i Savez stomatoloških društava Jugoslavije je, posle ove skupštine 1939. god., verovatno prestao da deluje.⁹

Po konsolidaciji zdravstva i zubnozdravstvenih organizacija u zemlji, jugoslovenski stomatolozi su se počeli povezivati i organizovano saradivati sa inostranim i međunarodnim staleškim organizacijama, od kojih su očekivali pre svega

stručnu pomoć.

Na inicijativu prof. dr Cieszynskog iz Lavova (Poljska) su neka stomatološka društva slavenskih zemalja pristupila osnivanju zajedničke organizacije poput drugih dviju međunarodnih organizacija. Ta ideja je ponikla na III sveslavenskom ljekarskom kongresu 1930. god. u Splitu, a realizovana je 6. i 7. VIII naredne godine u Parizu, za vreme održavanja VIII međunarodnog kongresa stomatologa, kome je prisustvovala i delegacija iz Jugoslavije.¹⁰

Poslije I kongresa jugoslovenskih stomatologa u Crikvenici 1933. god. održan je u Poznanju (Poljska) I sveslavenski stomatološki kongres. Jugoslovenski Savez su zastupali dr Kallay i dr Bergstein. Brojne su bile delegacije; međutim izostale su delegacije Rusije i Bugarske. Na Kongresu su bili zaduženi jugoslovenski stomatolozi da stupe u kontakt sa kolegama iz Bugarske kako bi ih pridobili u članstvo Saveza sveslavenskih stomatoloških društava.

Na ovom kongresu, kome je predsedavao prof. dr Cieszynski, predsednik Sveslavenskog saveza stomatologa, bila je glavna tema "Obolenje paradoncijuma" po kojoj je pročitano preko 40 referata. Kongres je radio u 29 sekcija. U drugom delu kongresa su raspravljana staleška pitanja. Kongres je usvojio predlog doc. dr Černy-ja iz Praga da se predloži međunarodnim organizacijama FDI i ASI da se na njihovim sastancima prizna jedan slavenski jezik (napr. poljski) kao službeni jezik.

Sveslavenski savez je posle Kongresa počeo izdavati svoj časopis "Slovenska stomatologija".

Na kongresu je naš delegat dr Kallay referisao o osnivanju našega Saveza. Takođe je na njegov predlog prihvaćena rezolucija protiv laicizacije stomatologije forsiranjem zubnih tehničara. Delegati su usvojili i predlog da se naredni Kongres održi 1935. god. u Bugarskoj, kako bi na taj način pridobili njihove zubne lekare da pristupe ovoj organizaciji.¹¹

Veoma razvijena stomatologija Poljske i Čehoslovačke bila je uzor mnogim u struci i organizaciji u drugim slavenskim zemljama. Jugoslovenski stomatolozi su u njima imali brojne prijatelje i učitelje. Tako su mnogi naši lekari sticali opštemedicinska i specijalistička znanja na klinikama u Pragu, Bratislavi, Varšavi i drugim gradovima tih zemalja.

U Bukureštu je 2. i 3. VI 1936. god. održan IX međunarodni kongres za vojnu medicinu i farmaciju, na kojem su prisustvovali i naši predstavnici. Na dnevnom redu bila je takođe i tema: "Bezzubi u vojsci; definicija, lečenje, proteze i njihova upotreba u ratu i miru". Po toj temi su referisali stomatolozi iz Grčke i Holandije.¹²

Jugoslavenske zubnozdravstvene organizacije su po prvi put nastale u vremenu između dva poslednja svetska rata. Neke su bile osnovane pre (u Sloveniji na primer još 1919. god.), a neke kasnije. Sva do 1930. god. su zubnozdravstvenu struku pretežno uređivali predratni zakoni.

U želji za podizanjem kvaliteta struke na nivo evropskih zemalja, jugoslovenski zubni lekari su se udružili u zajedničku organizaciju, Savez stomatoloških društava Jugoslavije. U svemu tome, zahvaljujući njihovom entuzijazmu, postigli su mnogo više nego što su im to pružale objektivne, pre svega materijalne mogućnosti, ondašnjeg vremena.

Na rezultatima njihovog rada se je nastavila razvijati stomatološka struka i organizacija današnjeg vremena. I zbog toga je ovaj naš referat dobrodošao, kako bi se u vezi njega setili mnogih znanih i neznanih stvaraoca zubnog zdravlja i zubnozdravstvenih organizacija u nas.

NAPOMENE I IZVORI:

- ¹ Zapisnik s 9. seje Društva zornih zdravnikov Slovenije 9.I 1927. Glasilo Zdravniške zbornice Slovenije, 1927, 48, 49. – ² Glasilo Zdravniške zbornice, 1933, 63-66. – ³ Zapisnik s Kongresa Zveze stomatoloških društava Jugoslavije. Stomatološki glasnik, 1934, 10, 292-304. – ⁴ Gavrilović V., *Istorija Stomatološke sekcije Srpskog lekarskog društva*. Beograd, 1984, 32. – ⁵ Izveštaj i zapisnik sa skupštine Saveza u Zagrebu. Stomatološki glasnik, 1936, 12, 348-397. – ⁶ Zapisnik sa skupštine Saveza u Zagrebu 16.X 1938. Folia stomatologica, 1938, 4, 138-150. – ⁷ Naredba Ministarstva za narodno zdravlje i socijalnu politiku o slanju sreskih lekara na stomatološke kurseve u Beogradu 15.VI 1938. Folia stomatologica, 1938, 4, 108. – ⁸ Zapisnik sa međudruštenog sastanka Dravske i Savske banovine u Celju 21.V 1939, 84-86. – ⁹ Zapisnik s poslovnice večerje Društva zornih zdravnikov v Ljubljani 19.X 1940. od urednika Folia stomatologica dr J. Kallaya. Folia stomatologica, 1940, 5, 31. – ¹⁰ Gavrilović V., *Istorija Stomatološke sekcije Srpskog lekarskog društva*. Beograd, 1984, 30, 31. – ¹¹ Stomatološki glasnik, 1933, 12, 1-14. – ¹² Stomatološki glasnik, 1936, 10, 311.

Velimir VULIKIĆ (Domžale)

Wissenschaftliche Gesellschaft für die Geschichte der Gesundheitskultur Sloweniens, Ljubljana

ZAHNÄRZTLICHE ORGANIZATIONEN IN JUGOSLAWIEN

Lecture: Die Geschichte der Stomatologie; Die Zahnärztliche Organisationen in Jugoslawien

Jugoslawische zahnärztliche Organisationen sind zum ersten Mal während der Zeit nach dem ersten und vor dem Beginn des zweiten Weltkrieges entstanden. Einige waren begründet früher (in Slowenien z.B. noch im Jahre 1919) und andere später. Bis zum Jahre 1930 haben den zahnärztlichen Fach vor allem die Vorkriegesgesetz geregelt.

Von Jahr zu Jahr mehrte sich die Zahl unserer Spezialistenzahnärzte als auch derjenigen Ärzte, die sich mit der allgemeinen Zahntherapie befassten, die Zahl der fremden Zahnterapeuten ging aber nieder.

In den zahnärztlichen Fach, verdienstbegierig, haben sich öfters unqualifizierte Personen eingemischt.

Gerade deshalb und wegen der Abwesenheit unserer Gesetzgebung, aber im Wünsche nach dem Voranschreiten des Faches auf das Niveau der europäischen Länder, haben sich die jugoslawischen Zahnärzte eine gemeinsame Organisation vereinigt, Bund der stomatologischen Vereine genannt. Ihrem Entusiasmus dankend haben sie vielmehr erreicht, als ihnen die objektiven, vor allem aber materiellen Möglichkeiten geboten haben, das heist der damaligen Zeit. Auf den Resultaten ihrer Arbeit fing der stomatologische Fach und Organisation der heutigen Zeit an, sieh schoell zu entwickeln. Deshalb irren die jemigen, die überzeugt sind, dass die Historie unserer Stomatologie erst mit dem Jahr 1945 anfängt. Somein Denken ist die Folge der Unkenntnisse des Entstandes und der Entwicklung unserer und Welthistorie unserer Arztmedizin.

(Rad je primljen u Uredništvu 20.XII 1990. god.)